

Nr 505.

Av herr **Olsson** i Staxäng, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester m. m.

I proposition nr 286 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till lag om semester. Enligt propositionen skall lagen — i huvudsaklig överensstämmelse med semestersakkunnigas förslag — avse alla arbetstagare i enskild tjänst med undantag allenast för sådana, som äro anställda hos familjemedlem eller som avlönas uteslutande genom andel i vinst. I propositionen uttalas, att synnerligen starka skäl måste anföras, för den händelse undantag från lagens tillämpning skall stadgas för visst yrkesområde; och enligt departementschefens mening ha sådana skäl icke förebragts.

Det torde vara obestriddigt att en semesterlag av den läggning som här föreslås ekonomiskt sett ställer ytterst olika krav på olika arbetsgivare. Eftersom lön skall utgå under semestern, är det till en början av stor betydelse, vilken roll lönekostnaden spelar för arbetsgivaren i förhållande till andra omkostnader i den av honom bedrivna verksamheten. I detta hänseende råder uppenbarligen en avsevärd skillnad mellan exempelvis å ena sidan ett i hög grad mekaniserat, storindustriellt företag, som för driften behöver relativt få arbetare och följaktligen vidkännes relativt små lönekostnader i förhållande till produktionens omfattning, och å andra sidan ett litet hantverks- eller handelsföretag, där omkostnaderna för verksamheten väsentligen eller i varje fall i övervägande grad utgöras av arbetslöner. I det senare fallet betyder semesterlönen relativt sett en långt starkare belastning på företagaren än i det förra fallet.

Därtill kommer att småföretagarens ekonomiska ställning mången gång är bekymmersam. Han skulle ofta åsamkas synnerligen kännbara bördor för att bereda sina anställda semester under de betingelser lagen föreskriver, under det att han icke skulle se sig i stånd att unna sig själv en välbehövlighets ledighet. I sitt yttrande över kommitténs angående privatanställda förslag till arbetsavtal underströk också socialstyrelsen, att ett avsevärt antal av de arbetsgivare, som skulle beröras av kommitténs lagförslag, knappast befunde sig i annan eller bättre social och ekonomisk ställning än den hos dem anställda arbetstagaren, varför styrelsen ansåg att det måste möta betänkligheter att tynga dem med långt gående förpliktelser mot den anställde. Semestersakkunniga ha i anslutning härtill uttalat, att de anförda synpunkterna icke kunna fränkännas betydelse. Under hänvisning till att en lagstiftning om semester måste vara allmän ha de sakkunniga likväl stannat vid att några undantagsbestämmelser icke kunna ifrågakomma. Detta innebär enligt de sakkunniga, att »den person, som över huvud anställer annan i

sin tjänst, måste vara beredd att anpassa arbetsvillkoren efter de krav, som samhället finner skäligt att ställa».

Enligt min mening ligger det ingalunda i sakens natur, att en lagstiftning av förevarande art måste äga giltighet över hela arbetsavtalsområdet. Avgörande kan endast vara, om det ur praktiska och ekonomiska synpunkter är befogat att låta lagen få generell giltighet eller icke. I vissa utländska semesterlagar och även i det internationella förslaget till semesterkonvention har man ansett lämpligt att göra undantag för vissa näringsgrenar och för vissa arbetare. I det engelska lagförslaget, som nyligen bebådats, undantagas de allra minsta företagen. Om semesterlagen i väsentlig grad ökar svårigheterna för de mindre företagen, så vore detta ägnat att verka återhållande på företagsamhet i form av smådrift inom jordbruk, hantverk och andra näringar och att premiera dem som söka sitt uppehälle såsom anställda. En dylik utveckling synes åtminstone ur social synpunkt icke önskvärd. Tvärtom bör det vara angeläget för samhället att uppmuntra tillkomsten av mindre näringsföretag, vilka i väsentlig mån torde kunna bidra till en förbättrad sysselsättning för landets arbetskraft. De tekniska möjligheterna för smådrift ha som bekant på senare tid väsentligt ökat inom vissa yrkesområden tack vare de hjälpmedel i form av elektrisk drivkraft och nya slags redskap, som numera stå till buds.

Även bortsett från rent ekonomiska synpunkter måste särskilda olägenheter uppkomma för de minsta företagen att anpassa sig efter de tämligen stela regler, som den föreslagna lagstiftningen innehåller. Om det i ett stort företag med många anställda i allmänhet icke bör bereda någon större svårighet att låta dessa en i sänder åtnjuta ledighet i överensstämmelse med lagens föreskrifter, så ställer det sig helt annorlunda i detta avseende i fråga om en jordbrukare, handlande eller annan småföretagare, som endast har en eller annan anställd. Småföretagaren blir uppenbarligen nödgad att anlita vikarie för semesterledig arbetstagare i större utsträckning än den större företagaren — särskilt om semestern skall utgå i ett sammanhang — och lämplig vikarie kan ofta vara svårt att anskaffa. Detta gäller icke minst detaljhandlare och andra företagare på landsbygden. Tillämpningen av de ganska invecklade bestämmelserna om beräkning av semestertid och semesterlön kommer sannolikt att bereda särskilt den mindre företagaren icke ringa besvärligheter. I den mån ekonomiska och andra möjligheter därtill finnas, måste man självfallet önska, att även de minsta företagens arbetstagare uppnå en sådan ledighet för rekreation och vila, som ur allmänt sociala och folkhygieniska synpunkter är lämplig och nyttig. Förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i de små företagen är ofta av en mera personlig karaktär, och medan tvingande lagregler angående ett viktigt moment i arbetsavtalet skulle kunna verka störande för båda parter, så måste man å andra sidan räkna med som något naturligt och något som säkerligen låter sig väl göra, att frivilliga överenskommelser ingås om rimliga ledighetsförmåner, anpassade efter den mindre företagsamhetens speciella ställning och arbetsvillkor.

Med stöd av liknande överbåganden som här gjorts har samhället funnit sig icke böra inskrida mot de minsta företagen, då det gällt andra områden av sociallagstiftningen. Den allmänna lagen om arbetstidens begränsning gäller endast företag med i regel flera än fyra arbetare. Lantarbetstidslagen tillämpas endast å jordbruk med minst tre arbetare. Och i ett under innevarande år avgivet förslag till arbetstidslag för detaljhandeln föreslås, att denna lag skall gälla endast sådan rörelse som i regel sysselsätter minst två arbetstagare. Den föreslagna semesterlagens starkt understrukna karaktär av sociallagstiftning gör det befogat att ifrågasätta en liknande gränsdragning mellan olika företag även för denna lags del. De betänkligheter, som tilläventyrs resas häremot, kunna näppeligen vara större än på nyss berörda lagstiftningsområden. Var denna gräns bör dragas är tydligen en lämplighetsfråga. Möjligen vore det en utväg att i detta avseende tillämpa enahanda regler som inom respektive näringsgrenar föreskrivits i den arbetstidslag, som gäller för näringsgrenen ifråga. Detta skulle dock medföra att vissa arbetsområden, som i dessa lagar undantagits från reglering, också komma att falla utanför semesterlagen. Detta synes knappast önskvärt, var till kommer att ett undantagsstadgande i semesterlagen synes böra erhålla samma räckvidd inom olika näringsgrenar. Ytterligare läres undantag från lagen icke böra föreskrivas i vidare omfattning än som förestavas av de allra minsta företagens behov. Med beaktande av dessa synpunkter tillåter jag mig yrka, att från semesterlagen måtte undantagas arbetstagare i jordbruk, hantverk, handel och i annan på yrkesmässigt sätt bedriven verksamhet samt i särskilt arbetsföretag, allt under förutsättning att i verksamheten eller företaget i regel icke användes mer än *en* arbetstagare. Undantaget tar sålunda endast sikte på yrkesmässig och därmed jämförlig verksamhet och icke på exempelvis husligt arbete. Vid bestämmandet av antalet arbetstagare böra icke medräknas sådana, som avses i lagförslagets 1 § andra punkten, d. v. s. medlemmar av arbetsgivarens familj och de som avlönas uteslutande genom andel i vinst. I fråga om undantagsbestämmelsens närmare utformning torde denna kunna verkställas genom vederbörande utskotts försorg.

Räckvidden av den av mig föreslagna undantagsbestämmelsen belyses av följande siffror. Enligt 1931 års företagsräkning utgör antalet företag med 2 å 3 *sysselsatta* personer 75,951. Hela antalet sysselsatta personer inom gruppen uppgår till 178,899. Antager man att varje företag inom gruppen sysselsätter en person såsom företagare, återstå alltså omkring 103,000 *anställda* inom gruppen. Detta innebär att omkring 50,000 av hithörande företag ha endast en anställd. Åtskilliga av dessa anställda äro emellertid familjemedlemmar och därför redan enligt propositionen undantagna från lagstiftningen. Å andra sidan komme den föreslagna bestämmelsen att bli tillämplig på en del företag med två (eventuellt flera) anställda, vilka samtliga utom en äro familjemedlemmar. Vad angår jordbruket, som icke omfattas av företagsräkningen, erbjuder det större svårighet att närmare ange antalet anställda, som skulle beröras av undantagsbestämmelsen. Enligt

1932 års jordbruksräkning fanns i jordbruk om högst 30 hektar åker lejd arbetskraft till ett antal av omkring 105,000 personer, övervägande sysselsatta i husligt arbete undantagna. Dessa jordbruk torde i regel sysselsätta endast en anställd, varför sannolikt större delen av ifrågavarande arbetstagare skulle beröras av undantagsbestämmelsen.

I anslutning till vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa,

att en undantagsbestämmelse i överensstämmelse med av mig ovan framförda yrkanden och synpunkter införes i den i Kungl. Maj:ts proposition nr 286 föreslagna lagen.

Stockholm den 17 maj 1938.

Ernst V. Olsson,
Staxäng.
